

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalouden koulutusohjelma

Sähköisen liiketoiminnan kv-osaaja

2016

Jan Romanov

VIRON TYÖVOIMAN LIKKUVUUS 2010-LUVULLA

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma | Sähköisen liiketoiminnan kv-osaaaja

Toukokuu 2016 | Sivumäärä 33

Ohjaaja: Markku Rajala

Jan Romanov

VIRON TYÖVOIMAN LIIKKUVUUS 2010-LUVULLA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miksi parhaassa työiässä olevat virolaiset muuttavat suurissa määrissä ulkomaille töihin. Viron talous kasvaa nopeasti ja palkkatasot ovat jatkuvassa kasvussa, mutta siitä huolimatta on maastamuutto Virossa merkittävä.

Vuonna 2011 Virossa suoritettiin väestötutkimus, jonka mukaan lähes 25 000 virolaista työskenteli ulkomailla. Suosituimpia maahanmuuton kohteita ovat naapurimaat Suomi, Ruotsi ja Venäjä. Virolaisten työskentely on kasvanut kaikissa keskeisissä kohteissa, joista erityisesti Suomessa.

Tilastoista voidaan seurata työikäisen väestön liikkumista ja sen kehitystä, mutta niissä ei käsitellä maasta poistuvien henkilöiden motiiveja. Opinnäytetyö käsittelee ilmiötä erityisesti työikäisten virolaisten näkökulmasta, ja selvittää henkilökohtaisia syitä ja perusteluja lisääntyneelle maastamuutolle.

Opinnäytetyö jakautuu teoriaosaan ja tutkimusosaan. Teoriaosa sisältää aiheen kannalta keskeisiä tietoja Virossa. Näitä ovat esimerkiksi Viron tilastokeskuksen julkaisemat väestötutkimukset ja keskuspankin selvitys paikallisista työmarkkinoista. Tutkimusosa toteutettiin käyttäen puolistrukturoitua haastattelua. Haastateltavina olivat kaksikymmentä Suomeen työn perässä muuttanutta virolaista. Haastattelun pohjana ja kysymysten taustalla on opinnäytetyön teoriaosa.

Tutkimuksesta selvisi, että maahanmuuton syitä on monia, ja yhdessä ne muodostavat kokonaisuuden tälle ilmiölle. Yleisin syy oli kuitenkin taloudellinen siitä huolimatta, että työntekijöiden palkat ovat kasvaneet tasaisesti 2000-luvun alusta lähtien. Vuosina 2000–2016 kasvoi keskipalkka 314 eurosta 1096 euroon. Valitettavasti vähimmäispalkka ei ole kasvanut yhtä merkittävästi, kuin tilastoitu keskiansio. Tällä hetkellä on Viron minimipalkka 430 euroa kuukaudessa ja valtion tavoitteena on nostaa sitä 470 euroon vuonna 2017.

ASIASANAT:

Viro, maastamuutto, työvoima, liikkuvuus

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Business | International e-business

May 2016 | Total number of pages 33

Instructor: Markku Rajala

Jan Romanov

MOBILITY OF ESTONIAN LABOUR FORCE

The objective of this thesis is to study why Estonians in their prime working age emigrate abroad in large quantities for work. The Estonian economy is rapidly growing and wage rates are steadily increasing, despite this, the Estonian emigration is significant.

In 2011, the Estonian population survey was carried out, according to which almost 25 000 Estonians worked abroad. The most popular target countries of migration are the neighboring countries of Finland, Sweden and Russia. The amount of Estonians workers has increased in all of the major destinations and particularly in Finland.

The movement and the development of the working-age population can be monitored in the statistics, but they do not address the motives of people for leaving the country. The thesis deals with the phenomenon particularly from the perspective of Estonians, and looks into the personal reasoning's and arguments for the increased emigration.

The thesis is divided into two parts, the theory and the empirical research. The theory consists of key information on Estonia, e.g. population studies published by the Estonian statistical office and national bank reports on the local labour market. The research was carried out by conducting interviews with twenty Estonians who have migrated to Finland for work. The interview questions were based on the theory part of the thesis.

The study revealed that there are several factors for the emigration of Estonian labour force and together they form a whole for this phenomenon. However, the most common reason was financial, despite that the workers' wages have grown steadily since the early 2000s. In the period of 2000–2016, the average wage in Estonia grew from 314 euros to 1096. Unfortunately, the minimum wage has not increased as significantly as the average monthly salary. At the moment, Estonia's minimum wage is 430 euros per month and the aim of the state is to raise it to 470 euros in the year of 2017.

KEYWORDS:

Estonia, emigration, labour force, mobility

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VIRON TYÖMARKKINAT	8
2.1 Viron työvoima 2010-luvulla	10
2.2 Viron työvoiman koulutustaso	11
2.3 Viron palkkataso	12
2.4 Viron työllisyys	13
2.5 Viron työttömyys	14
2.6 Avoimet työpaikat	15
3 VIRON TYÖVOIMAN LIIKKUVUUS	17
3.1 Työperäisen maahanmuuton yleisiä syitä	18
3.2 Ulkomailla työskentelevien sosiodemografinen kuvaus	19
3.3 Maahanmuuton kohdemaat	19
3.4 Takaisinmuuttoa harkitsevat	20
4 TUTKIMUS	22
4.1 Virolaiset Suomessa	25
4.2 Syyt virolaisen työvoiman poismuuttoon	26
4.3 Syyt virolaisen työvoiman takaisinmuuttoon	28
5 YHTEENVETO	30
LÄHTEET	32

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset.

KUVAT

Kuva 1. Viron talouskehityksen näkymät 2015–2019.	9
Kuva 2. Viron työttömyys ikäryhmittäin 2011–2015.	15
Kuva 3. Viron maakunnat.	24

1 JOHDANTO

Globaalit työmarkkinat ovat avanneet ovia monelle työikäiselle henkilölle viimeisen vuosikymmenen aikana. Euroopassa ihmisten työperäinen maahanmuutto on entisestään vapautunut EU-jäsenyyden ja Schengenin sopimuksen myötä. Moni henkilö on tarttunut tilaisuuteen ja lähtenyt kotimaastaan. Työperäistä maahanmuuttoa käsitellään usein pelkästään taloudellisena etuna. Ulkomailta saapuu Suomeen työskentelemään henkilöitä hyvin erilaisista taustoista ja heillä jokaisella on henkilökohtainen motiivi maahanmuutolle.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkä takia parhaassa työiässä olevat virolaiset muuttavat suurissa määrissä ulkomaille työskentelemään. Muuttoliikettä tapahtuu enimmäkseen Pohjoismaihin ja etenkin Suomeen. Vuoden 2011 väestötutkimuksen mukaan lähes 25 000 virolaista työskenteli ulkomailla, heistä 61 % (yli 15 000) Suomessa.

Viron talous on yksi maailman nopeimmin kasvavista. Myös valtion velka on pienimmästä päästä EU-maiden joukossa. Työttömyysaste on tällä hetkellä 6,5 % ja palkat kasvavat vuosittain. Vuodesta 1994 Virossa on ollut käytössä tasaverotus ja tämänhetkinen tuloverotus on 20 %. Ulkomaiset yritykset tekevät merkittäviä investointeja Viroon. Maa on myös palautunut ennätyksellisesti vuoden 2007—2008 talouskriisistä ja arvioiden mukaan Viron talous kasvaa tällä hetkellä 3 % vuodessa.

Tästä huolimatta Viron muuttotase on ollut negatiivinen jo 1990-luvulta lähtien, mikä yhdessä negatiivisen syntyvyyden kanssa on jatkuvasti pienentänyt väestömäärää. Maastamuuton syitä on erilaisia ja ne voivat esimerkiksi liittyä perhe- ja yksityiselämään, elinympäristöön tai ilmastoon, mutta hyvin monissa tapauksissa maastamuuttoon liittyy työnteko.

Viron elinoloista ja taloudellisesta hyvinvoinnista on usein harhaanjohtava mielikuva. Nopeasti katsottuna virolaisilla vaikuttaisi menevän todella hyvin, mutta jatkuvasta väestön maastamuutosta ja sen syistä ei juurikaan puhuta. Työn tarkoituksena on tarkastella kyseistä ilmiötä ja kertoa virolaisten omia perusteluja kotimaasta pois lähdölle.

Opinnäytetyöni sisältää teoria ja tutkimusosuuden. Teoriaosuuden alussa käsitellään Viron taloutta 2010-luvulla. Tämän jälkeen käydään läpi yleisesti Viron työmarkkinoita

ja niiden kehitystä viimeisempien vuosien aikana. Lopuksi käsitellään vielä virolaisen työvoiman muuttoliikettä kokonaisuudessaan.

Teoriaosuuden jälkeen siirrytään tutkimusosaan. Tutkimusosa on tehty laadullisia puolistrukturoituja haastatteluja käyttäen. Puolistrukturoidulla haastattelulla tarkoitetaan haastattelua, jossa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat mutta kysymysten järjestystä on vaihdeltu. Haastateltavat vastaavat siis kysymyksiin täysin omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47.)

Haastateltavina olivat virolaistaustaiset henkilöt, jotka ovat tulleet Suomeen töihin tai pysyvästi asumaan. Taustatietojen lisäksi haastateltavilta kysyttiin muuton ja oleskelun syytä.

2 VIIRON TYÖMARKKINAT

Joustavuus ja avoimuus ovat Viiron talouden tukipilareita 2010-luvulla. Hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on luoda edellytykset kestäväälle talouskasvulle, mikä johtaisi lisääntyneeseen hyvinvointiin ja lähentäisi Viroa länsimaihin.

Vuonna 1994 Virossa otettiin käyttöön tasavero ensimmäisten joukossa maailmassa. Verotusaste on ollut vuoden 2004 loppuun asti 26 %. Vuodesta 2005 on tuloveroa pienennetty asteittain. Tänä päivänä Viiron verotusaste on tasan 20 %. Tämän lisäksi valtio kannustaa yrityksiä laajentamaan toimintaansa vapauttamalla uudelleen sijoitetut voitot yhtiöverosta. (Estonia.eu 2016)

Viro pyrkii luomaan mieluisan ja avoimen ilmapiirin ulkoisille sijoittajille. Ulkomaalaisille taataan yhdenmukaiset olosuhteet paikallisten yritysten kanssa, mukaanlukien verovapaus uudelleen sijoittamiselle sekä maanomistulus. Myös korkeatasoisten liike- ja toimistokiinteistöjen laajeneva tarjonta on entisestään lisännyt Viiron houkuttelevuutta. Monet kulut, kuten energian, kiinteistöjen, työvoiman ja kuljetuspalveluiden hintataso on huomattavasti alhaisempia kuin muualla Itämeren alueella. Tästä huolimatta Viro on saanut hyvän maineen sijoittajien keskuudessa saavuttamalla Pohjoismaiden laatutasoa pienemmin kustannuksin. Jos katsotaan ulkopuolisia sijoituksia, on Viro yksi Keski- ja Itä-Euroopan johtavista maista. Viiron suorien sijoitusten piikki oli 15,9 miljardia vuoden 2014 lopussa. Näistä sijoituksista 48,2 % tuli Ruotsista ja Suomesta. Viiron yritykset ovat myös itse merkittävästi sijoittaneet ulkomaihin. Viiron sijoituksista on saanut Kypros 26,3 %, Liettua 20,8 % ja Latvia 17,9 %. (Estonia.eu 2015)

Viiron ulkomaankaupasta 78 % tapahtuu Euroopan unionin sisällä ja tärkeimpiä kauppakumppaneita ovat Ruotsi, Suomi, Saksa ja Latvia. Vuonna 2014 Viiron viennin määrä EU:n sisällä oli 8,7 miljardia euroa, joka vastasi 72 % kokonaisviennistä. Viiron tärkeimmät vientituotteet ovat koneet ja laitteet, mineraalit, maataloustuotteet, elintarvikkeet ja puutuotteet. (Estonia.eu 2015)

Euroopan unionin sisäiset tuonnit Viiron olivat yhteensä 11,4 miljardia euroa, joka vastasi 83 % kokonaistuonnista vuonna 2014. Viiron tuodaan ulkomailta enimmäkseen työkoneita ja -laitteita, maataloustuotteita, kuljetusvälineitä ja kemiallisia tuotteita. (Estonia.eu 2015)

Vuosina 2000–2008 Viron BKT kasvoi keskimäärin 7 % vuodessa ja sijoitti samalla Viron EU:n kolmen kärkijoukkoon nopeimmin kasvavalla bruttokansantuotteella. Tuona aikana Viron elinolot paranivat merkittävästi. Taloudellinen tilanne muuttui keväällä 2007. Pankit tiukensivat luotonantoa, kuluttajien luottamus väheni ja kiinteistömarkkinat romahtivat. Tulojen nopea kasvu jatkui, mutta vuoden 2008 alussa epävarmuus lisääntyi yksityisen kulutuksen vähentymisen vuoksi. Myös yksityisen sektorin investoinnit vähenivät, mikä vain lisäsi taloudellista epävarmuutta. Syksyllä 2008 taluskriisi huipentui aiheuttaen nopean vientikapasiteetin romahduksen, heikentäen luotonantoa entisestään ja lisäämällä yritysten ja kotitalouksien epävarmuutta. BKT:n kasvu hidastui 14,7 prosentilla vuonna 2009. Vuonna 2010 BKT:n kehitys muuttui positiiviseksi ja on jatkanut siitä eteenpäin hitaasti kasvuaan. Vuosina 2016–2017 Viron talouskasvun arvioidaan vakiintuvan noin kolmeen prosenttiin. (Estonia.eu 2015)

Kuvasta 1 nähdään Viron rahoitusministeriön julkaisema talouskehityksen arvio vuosille 2016–2019. Kuvasta ilmenee, että Viron BKT:n kehityksen epäillä pusevään noin kolmessa prosentissa 2010-luvun loppuun asti.

FORECASTS

Economic Development Perspectives

Growth and associated factors 2015–2019

Main economic indicators	2015	2016*	2017*	2018*	2019*
GDP real growth (%)	1.1	2.0	3.0	3.3	3.0
GDP (in nominal terms, billion EUR)	20.5	21.3	22.6	24.0	25.4
GDP deflator (%)	1.4	2.1	2.9	3.0	2.9
Consumer price index (%)	-0.5	0.3	2.7	2.9	2.8
Employment (15–74 years old, thousands)	640.9	635.2	634.8	633.2	631.8
Employment growth (%)	2.6	-0.9	-0.1	-0.3	-0.2
Unemployment rate (ILO)	6.2	6.6	7.6	8.8	9.7
Average wage (EUR)	1 065	1 117	1 170	1 234	1 305
Wage real growth (%)	6.5	4.5	2.0	2.5	2.9
Current account (% of GDP)	1.9	0.6	0.5	0.6	0.3
Deficit (-)/Surplus of state budget (% of GDP)	0.4	-0.4	-0.5	-0.3	0.6
General government consolidated debt (% of GDP)	9.7	9.8	9.9	10.1	9.7

Kuva 1. Viron talouskehityksen näkymät 2015–2019.

2.1 Viron työvoima 2010-luvulla

Vuonna 2015 Viron asukasmäärä oli 1 312 271 henkilöä, joista työkäisiä oli 983 826. 68,5 % työkäisestä väestöstä on aktiivisesti mukana työmarkkinoilla. Työkäisten määrä oli 0,76 % edeltävää vuotta pienempi. Poismuutto pienensi työkäisten määrää 0,05 %:lla ja väestön ikärakenteen muutos vaikutti asiaan 0,71 %:lla. Poismuuton vaikutus väestömäärän laskuun on pienentynyt viime vuosina. Vuonna 2013 poismuutto vähensi Viron asukasmäärää 3682 henkilöllä ja vuonna 2014 sitä vastaava luku oli vain 733. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Työkäisen väestön laskuun vaikuttaa se, että nykyiset työkäisyyden saavuttavat kansalaiset ovat pienemmän syntyvyyden sukupolvia. Syntyvyys kasvoi 1980-luvulla noin kahdellakymmenellä tuhannella, josta nähtiin piikki 1990-luvun alussa kahdellakymmenellä viidellä tuhannella. Tämän vuoksi Viron työmarkkinoilla on tällä hetkellä suuri joukko 24-30-vuotiaita. Vuodesta 1992 eteenpäin syntyneiden määrä alkoi laskea nopeasti ja 1990-luvun loppupuolella syntyvyys oli vähentynyt lähes viisikymmentä prosenttia. Syntyvyyden pohjalukemat koettiin vuosina 1998–2000, jolloin keskimääräinen syntyvyys oli kaksitoista tuhatta vuodessa. Pienemmän syntyvyyden sukupolven nuoret ovat nyt 15-19-vuotiaita ja suurin osa heistä on tällä hetkellä ammattikoulussa tai lukiossa. Syntyvyys on lähtenyt taas nousuun 2000-luvulla, mutta sen vaikutus Viron työmarkkinoihin nähdään vasta 2020-luvun alussa. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015.)

Jotta työkäisen väestön määrä pysyisi tasapainossa, pitäisi eläköityvän luokan säilyä samansuuruisena kuin työelämään liittyvä joukko. Vielä vuosituhaten vaihteessa työmarkkinoille tuli kymmenen tuhatta nuorta enemmän kuin vastaavasti työmarkkinoilta poistuvia eläkeläisiä. Työkäisen väestön määrään vaikuttavat luonnollisten prosessien lisäksi myös ulkoinen muuttoliike. Ihmisten muuttaminen ulkomaille on vähentynyt jo useamman vuoden peräkkäin, mutta poismuuttaneiden joukko ylittää vieläkin maahanmuuttaneiden määrän vuosittain. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015.)

2.2 Viron työvoiman koulutustaso

Vuoden 2011 väestönlaskennan mukaan yli 20-vuotiaiden keskuudessa on 34 % korkeakoulutettuja. 45 %:lla on toisen asteen koulutus ja 21 %:lla on peruskoulutus. Verrattuna edelliseen vuoden 2000 väestönlaskentaan korkeakoulutettujen määrä on kasvanut 8 %:lla ja toisen asteen koulutuksen omaavien määrä on pysynyt samana, mutta pelkästään peruskoulutuksen suorittaneiden määrä on pienentynyt 7 %:lla. (Statistics Estonia 2013.)

Yli 20-vuotiaiden miesten keskuudessa korkeakoulutettuja on 27 %, toisen asteen koulutuksen omaavia 49 % ja peruskoulutettuja 24 %. Naisten keskuudessa korkeakoulutettuja on 39 %, toisen asteen koulutuksen omaavia 42 % ja peruskoulutettuja 19 %. Verrattuna edelliseen väestötutkimukseen on molempien sukupuolten keskuudessa havaittu korkeakoulutettujen määrän kasvua ja alemman koulutusasteen omaavien laskua. (Statistics Estonia 2013)

Vuoden 2000 väestötutkimuksen mukaan korkeakoulutetut ihmiset suosivat kaupungissa asumista. Korkeakoulutettujen keskuudessa on kaupunkiasumisen suosio jonkun verran hiipunut vuoteen 2011 mennessä, mutta enemmistö suosii yhä kaupunkiasutusta. Maaseudulla asuvan väestön keskuudessa korkeakoulutettujen määrä oli kasvanut vuoden 2001 16 %:sta 26:een prosenttiin vuonna 2011. (Statistics Estonia 2013)

2000 ja 2011 tutkimusten mukaan 7-14-vuotiaiden opiskelevien osuus on pysynyt 99 %:ssa. Muissa ikäryhmissä opiskelevien määrä oli korkeampi vuonna 2011 kuin 2000. Opiskelevien osuus 15-19-vuotiaista oli vuonna 2011 89 %, joka tarkoitti neljän prosentin kasvua vuoden 2000 lukemiin. Myös suuremmissa ikäryhmissä on havaittu opiskelevien ihmisten määrän kasvua. 20-24-vuotiaiden keskuudessa opiskelevien määrä on kasvanut 33 %:sta 45:een prosenttiin. 25-30-vuotiaiden keskuudessa kasvu on ollut aikaisemmasta 10 %:sta viiteentoista prosenttiin vuonna 2011. Yli 30-vuotiaiden opiskelu on kasvanut 1 %:sta kahteen prosenttiin vuosina 2000–2011. (Statistics Estonia 2013)

Väestötutkimuksessa korkeakoulutetuiksi laskettiin henkilöitä, joilla oli tohtorin, maisterin, kandidaatin tai ammatillista korkeakoulutusta vastaava tutkinto.

Keskiasteen koulutetuiksi laskettiin henkilöitä, joilla oli lukio- tai ammattikoulutus ja alemman koulutuksen omaavat henkilöt ovat niitä, joilla on ainoastaan perusasteen koulutus.

Yhdestoista väestön kyselytutkimus tehtiin aikavälillä 31.12.2011-31.3.2012. Edellinen väestötutkimus tehtiin vuonna 2000 ja seuraava tutkimus toteutetaan vuosina 2020–2021.

2.3 Viron palkkataso

Keskimääräinen bruttokuukausipalkka oli vuoden 2015 alussa 1010 euroa, josta se kasvoi vuoden loppuun mennessä 1082 euroon. Palkankorotuksien lisäksi myös keskipalkkaisten ostovoima kasvoi 7,1 %:lla vuosina 2014–2015 kuluttajahintojen pienentymisen ansiosta. Palkansaajien todellisia tuloja kasvattivat vuonna 2015 alussa tehdyt muutokset, joiden tarkoituksena oli korottaa verojen jälkeen maksettavaa nettopalkkaa. Tuloverotusta pienennettiin 21 %:sta tasaan 20:een ja työttömyysvakuutusmaksun osuus pieneni 2 %:sta 1,6 %:iin. Lisäksi kuukausittaista verovapaata tulo rajaa nostettiin 154 euroon aikaisemmasta 144 eurosta. Veromuutos auttaa myös hidastamaan Viron kasvavia työvoimakustannuksia. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Viron keskimääräisiin palkkoihin vaikuttaa myös vuonna 2014 käyttöön otettu rekisteri, joka velvoittaa työnantajia ilmoittamaan kaikista työntekijöistä viranomaisille. Rekisteröintivelvoitteen jälkeen on ilmennyt uusi joukko töissä olevia henkilöitä, joiden palkka on lähellä minimitasoa. Jos minimipalkkaa ansaitsevien ihmisten määrä kasvaa rekisteröintivelvoitteen myötä, alkaa se myös vaikuttamaan keskipalkkaan negatiivisesti. Tilanne jättää spekuloinnin varaa sille, kuinka paljon työntekijät saavat todellisuudessa tuloja, verrattuna siihen mitä työnantajat itse ilmoittavat rekisteriin. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Vuonna 2015 minimipalkka oli Virossa 390 euroa kuukaudessa bruttona. Minimipalkan ja keskipalkan ero oli siis 692 euroa, joka on todella merkittävä summa, jos huomioidaan paikalliset elinkustannukset sekä yleinen hintataso. (Statistics Estonia 2015)

2.4 Viron työllisyys

Viron talous on kasvanut nopeasti lähiaikoina ja töiden löytäminen on helpottunut kotimarkkinoilla, mutta samalla on virolaisten työllistyminen hankaloitunut ulkomailla, etenkin Suomessa taantumana vuoksi. Työvoimatutkimus arvioi, että jo 68 000 virolaisella on työkokemusta ulkomailta. Yksi suurimmista Viron työmarkkinoiden rakenteellisista muutoksista on ollut verohallinnon laatima palkansaajien rekisteri heinäkuussa 2014. Siitä lähtien työnantajat ovat olleet velvollisia ilmoittamaan kaikista työntekijöistään jo ensimmäisenä työpäivänä. Viron vero- ja tullihallinnon tilastojen mukaan tämä muutos on auttanut pienentämään harmaata taloutta työmarkkinoilla, mutta on myös samalla hankaloittanut työmarkkinoiden todellista arviointia. Arvioitaessa työllisyyden lisääntymistä voidaan olettaa ilmoitettujen ja pimeiden työpaikkojen lisääntyvän samaan tahtiin. Vero- ja tullihallinto ilmoitti, että vuoden 2014 marraskuuhun mennessä oli palkansaajien rekisteri kasvanut noin yhdeksällä tuhannella palkansaajalla. Arvio perustuu uusiin ilmoitettuihin palkansaajiin, joilla ei ole ollut virallisia tuloja vuoden sisällä rekisterin käyttöönottopäivästä. Ilman rekisterin käyttöönottoa olisi vuoden 2015 palkansaajien kasvu ollut vain 0,4 % eikä tilastoitu 2,2 %. Tietystikään kaikki henkilöt eivät ilmoita työntekijöistään tai työllisyydestään, vaikka tehtäisiin anonyymejä kyselytutkimuksia, joten työllistyneiden määrät voivat olla todellisuudessa ilmoitettuja suurempia. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Suurimpia työllistäviä toimialoja Virossa ovat teollisuus-, tukku- ja vähittäismyynti sekä rakennus- ja julkinen sektori. Teollisuus työllistää noin 119 000 henkilöä, joka vastaa 19,4 % kokonaistyöllisyydestä. Työvoimakustannusten nopea kasvu saattaa vaikuttaa tuotannon kilpailukykyyn, ja jos palkkakustannukset jatkavat nousua, voi se alkaa vaikuttamaan negatiivisesti työllistymiseen tai jopa työpaikkojen vähenemiseen. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Rakennusalalla työskenteli vuonna 2014 noin 59 000 henkilöä, joka vastasi 9,3 % kokonaistyöllisyydestä. Noin 48 000 rakennusalalla olevaa henkilöä työskenteli Virossa ja loput ulkomailla. Rakennusala on vahvasti riippuvainen yritysten investointien aktiivisuudesta sekä valtion infrastruktuurisista hankkeista. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Palvelualalla suurin työllistäjä on tukku- ja vähittäiskauppa missä työskenteli suurinpiirtein 151 000 henkilöä vuonna 2015. Myös julkinen sektori työllistää suuren

määrän ihmisiä Virossa. Julkishallinto, sosiaaliturva, terveydenhoito ja koulutusala työllisti noin 142 000 henkilöä vuonna 2015, joka kattoi 23 % kokonaistyöllisyydestä sinä vuonna. Koulutusosalalla työllisyys on laskenut lähivuosina kouluikäisten vähenemisen myötä. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

2.5 Viron työttömyys

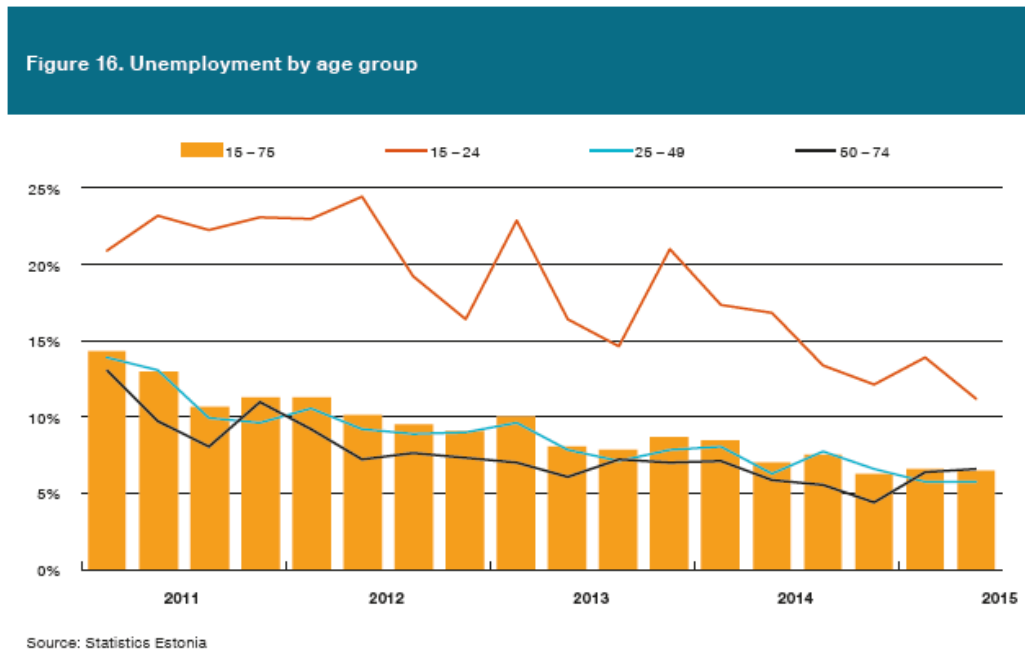
Työttömyysaste Virossa oli vuoden 2015 lopussa 6,5 %. Tutkimustulokset osoittavat, että vuoden 2015 alussa työttömiä oli keskimäärin 44 300, joka on 15 % edeltävää vuotta vähemmän. Työttömyyden määrä on usein kausiluontaista ja kasvaa vuoden vaihteessa, sillä suurin osa työsopimuksista päättyy kalenterivuoden lopussa. Tämä ilmiö on varsinkin havaittavissa maataloudessa ja rakennusosalalla, jossa työttömyyden määrä alkaa vähentyä aina kevääseen mennessä. Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä vuonna 2015 oli 42,8 %, mikä oli 4,5 % aiempaa vuotta pienempi. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

15-24-vuotiaiden työttömyysaste on laskenut 4,5 %:lla ja oli vuoden 2015 loppupuolella 12,5 %. Nuorisotyöttömyys on lähes kaksinkertainen verrattuna keski-ikäiseen väestöön ja on myös herkempi muuttamaan taloudentilanteen mukaan. 25-49-vuotiaiden työttömyysaste on myös laskenut 1,4 %:lla ja työttömyys tässä ikäluokassa oli 5,6 % vuonna 2015. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

50-70-vuotiaiden keskuudessa työttömyys on pysynyt 6,5 %:ssa vuosina 2014–2015. Tässä ikäluokassa löytyy ihmisiä, joilla on halukkuutta jatkaa työelämää, mutta eivät aktiivisesti etsi työpaikkaa. Työ- ja elinkeinotoimisto on pyrkinyt auttamaan näitä vanhempia ihmisiä, jotka ovat halukkaita palaamaan työelämään. Vuoden 2015 helmikuusta lähtien Työ- ja elinkeinotoimisto on tarjonnut eläkeikäiselle väestölle uraneuvontaa, joka auttaa työtä harkitsevan ihmisen siirtymistä aktiiviiseen työnhakuun. Vanhemman väestön keskuudessa on työhaluisia ihmisiä enemmän kuin niitä, jotka eivät osoita kiinnostusta työmarkkinoihin. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Kuvasta 2 käy ilmi, että Viron kokonaistyöttömyys on ollut laskussa viimeisen viiden vuoden aikana. 25-74-vuotiaiden työttömyyden kehitys on ollut maltillista, mutta 15-24-vuotiaiden keskuudessa on työllistyneiden määrä vaihdellut merkittävästi vuosittain.

Edellinen työttömyyden kasvu nuorten keskuudessa nähtiin vuoden 2013 lopussa, jonka jälkeen nuorisotyöttömyys alkoi jälleen vähentymään.

Kuva 2. Viron työttömyys ikäryhmittäin 2011–2015.

2.6 Avoimet työpaikat

Avoimien työpaikkojen määrä kasvoi 6,3 %:lla vuonna 2015 ja yhteensä vapaita työpaikkoja oli tarjolla 7870. Työpaikkojen määrän kasvu tapahtui pääasiassa julkisella sektorilla, jossa etenkin terveydenhuollossa ja julkishallinnossa nähtiin työpaikkojen lisäys. Yksityisellä sektorilla suurin kasvu työpaikoissa oli viestintäalalla, kun taas ravintola-, rakennus- ja majoitusalaalla oli havaittavissa laskua. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Eniten töitä oli tarjolla teollisuudessa 1457 avoimella työpaikalla, josta seuraavana oli kaupanala 1351 avoimella työpaikalla. Työpaikkojen ja työttömyyden suhde on usein negatiivinen siten, että kun työttömyys on korkealla, on myös työpaikkojen tarjonta niukka. Vastaavasti alhaisessa työttömyydessä myös vapaita työpaikkoja on runsaammin tarjolla. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Viron työnantajista on tehty vuonna 2014 tutkimus, jossa tiedusteltiin, mitkä ovat suurimpia esteitä uusien työntekijöiden rekrytoinnille sekä olemassa olevan henkilökunnan työsuhteen vakinaistamiselle. Noin 90 % työnantajista pitivät pätevöityneen henkilökunnan puutetta suurimpana ongelmana. Yli 80 % vastanneista

oli myös sitä mieltä, että työvoimakustannusten kasvu haittaa rekrytointia. Yli puolet vastanneista mainitsi myös taloudellisen epävarmuuden olevan yksi merkittävistä tekijöistä. Vain 36 % työnantajista katsoi palkkauksen ja erottamisen kustannusten olevan esteenä rekrytoinnille. Tämä myös osoittaa, että moni virolainen työnantaja pitää Viron työlainsäädäntöä melko joustavana, sillä esimerkiksi työntekijöiden määrää voi vaihtaa tarpeen mukaan. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

Mitä suurempi yritys sitä todennäköisemmin oli pätevän henkilökunnan puutos esteenä rekrytoinnille. Pienemmät yritykset painottavat muita tekijöitä, kuten yrityksen taloudellista kyvyttömyyttä palkata lisää työntekijöitä. 64 % 5-19 henkilön yrityksistä pitivät pääoman puutetta rekrytoinnin esteenä, kun taas yli 200 henkeä työllistävien yritysten vastaava luku oli vain 23 %. Tietty osuus avoimista työpaikoista jää siis täyttämättä varsinkin isoimmilla yrityksillä, sillä pätevän henkilökunnan löytyminen on osoittautunut haasteelliseksi. (Eesti Pank – Labour Market Review 2015)

3 VIRON TYÖVOIMAN LIIKKUVUUS

Viron muuttotase on ollut negatiivinen 1990-luvulta lähtien, mikä yhdessä negatiivisen syntyvyyden kanssa on jatkuvasti pienentänyt väestömäärää. Maastamuuton syitä on erilaisia ja ne voivat esimerkiksi liittyä perhe- ja yksityiselämään, elinympäristöön tai ilmastoon, mutta hyvin monissa tapauksissa maastamuuttoon liittyy työnteko. Päätös siirtyä ulkomaille asumaan tai työskentelemään ei synny yhtäkkiä vaan vaiheittain. Ensimmäiseksi henkilö asettaa itselleen tavoitteen, josta seuraa kustannusten ja tulojen vertailu ja vasta sen jälkeen mahdollinen muuton toteutus. Tässä tapauksessa oletetaan, että maahanmuuton tarjoamat tulot ja edut ovat kustannuksia korkeammat. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Vuoden 2011 tutkimustietojen mukaan ulkomailta työskentelee lähes 25 000 Viron kansalaista, niistä 61 % (yli 15 000) Suomessa. Myös Norjassa, Ruotsissa ja Venäjällä työskentelee iso määrä Viron kansalaisia. Ulkomailta työskentelevät pääsääntöisesti nuoremmat, kun taas vanhemmat ihmiset suosivat kotimaassa pysymistä. Asiaa voidaan perustella sillä, että nuorten on hankalampaa löytää sopivaa työpaikkaa Virossa. Lisäksi he omaavat paremmat valmiudet uusiin haasteisiin ja osaavat vieraita kieliä paremmin kuin vanhempi sukupolvi. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Ulkomailta työskentelevien keskuudessa suosituimpia ammatteja ovat rakennusala sekä hotelli- ja palvelusektori. Poikkeuksena joissakin maissa suosituimpia kohteita ovat maatalous sekä terveys- ja sosiaalipalvelut. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Vuonna 2012 väestön muuttoliike vähensi Viron asukasmäärää 6 629 henkilöllä. Virosta pois muuttaneita oli yhteensä 10 873 ja maahanmuuttaneita 4 244. 90 % maastamuuttaneista oli Viron kansalaisia. Myös Vieroon muuttaneiden joukosta 70 % olivat Viron kansalaisuuden omaavia henkilöitä. Keskimäärin 30-40 % Virosta lähtevistä palaavat jossain vaiheessa takaisin. Virolaisten paluumuuttajien lisäksi myös suurin osa maahanmuuttajista ovat lähtöisin Venäjältä. (Statistics Estonia 2013)

Lisääntynyttä muuttoliikettä on hankalampaa tilastoida, koska ihmiset vaihtavat asuinpaikkaansa aikaisempaa useammin ja valtioiden välinen tiedonkulku on usein rajallista. Esimerkiksi, jos Viron kansalainen, joka lasketaan maahanmuuttajaksi

Suomessa, päättää palata kotimaahansa samana kalenterivuotena, jää hän Viron omista tilastoista huomioimatta. Tämä johtuu siitä, että Suomi ja Viro eivät vaihda keskenään tietoja poismuuttaneista ihmisistä. Alle vuoden Suomessa asuvat virolaiset jäävät siis kokonaan huomioimatta vuosittain tehdyissä arvioissa ja näin myös vääristävät muuttoliikkeen todellista laajuutta Viron työikäisessä väestössä. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Virossa asuvan henkilön pitäisi pysyä maassa vähintään 183 päivää vuoden aikana, jotta hänen virallisena asuinpaikkana pysyisi Viro, mutta EU:n sisäisten rajojen puute monimutkaistaa seuranta. Lisäksi siirtolaisia ei voida automaattisesti pitää menetettynä väestönä, koska varsin huomattava osa maastamuuttaneista palaa vuosien jälkeen takaisin. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

3.1 Työperäisen maahanmuuton yleisiä syitä

Työperäiseen maahanmuuttoon vaikuttavat eniten taloudelliset ja sosiaaliset tekijät. Taloudellisilla tekijöillä tarkoitetaan henkilökohtaisten tulojen kasvattamista. Sosiaalisiin tekijöihin voidaan luokitella kohdemaassa sijaitseva sosiaalinen verkosto, joka voi koostua kohdemaassa olevista perheenjäsenistä, ystäväistä tai lähtömaan kansalaisista. Valmis verkosto kohdemaassa helpottaa maahanmuuttavan henkilön sopeutumista ja asettumista uudessa asuinmaassa. Maahanmuuttaja voi saada verkostolta apua työllistymiseen ja lisäksi perheenjäsenet tai ystävät saattavat tukea henkilöä taloudellisesti alkuvaikeuksien aikana. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Edellä mainittujen taloudellisten ja sosiaalisten tekijöiden lisäksi on myös muita yleisesti vaikuttavia syitä työperäiselle maahanmuutolle.

- odotukset – elinolot kohdemassa
- työmarkkinat – työllistymisen mahdollisuudet kohdemaassa
- palveluiden kysyntä – kohdemaan kysyntä tietyille palveluille
- maantieteellinen sijainti – etäisyys kotimaasta
- etniset ja poliittiset ongelmat – poliittinen vakaus kotimaassa
- kulttuuri- ja kielimuurit – kulttuurillinen ja kielellinen eroavaisuus

3.2 Ulkomailla työskentelevien sosiodemografinen kuvaus

Vuoden 2011 väestölaskennan tietojen perusteella ulkomailla työskentelee lähes 25 000 virolaista. Ulkomailla työskentelevien määrä on moninkertaistunut verrattuna edelliseen vuonna 2000 tehtyyn väestölaskentaan. Ulkomailla työskentelevien määrän kasvuun on monia syitä ja ne voivat olla sidottu keskenään. EU-jäsenyys ja sen kautta tullirajojen katoaminen, avoimet globaalit työmarkkinat, ulkomaisten palkkatasot, maantieteellinen läheisyys, ja lisäksi Suomen tapauksessa kielellinen ja kulttuurinen samankaltaisuus. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Tutkimuksissa on todettu, että useimmin ulkomaille töihin lähtevät ovat miehiä (69 %). Myös nuoret (15-24-vuotiaat), joilla ei ole vielä perhettä, ovat todennäköisiä ulkomaille lähtijöitä. Aikavälillä 2003–2008 on työskennellyt ulkomailla Viron asukkaiden sosiodemograafisen profiilin mukaan eniten miehiä ja nuoria. Vuoden 2000 ja 2011 Viron väestölaskennat osoittavat, että suurin osa ulkomailla työskentelevistä henkilöistä puhuu äidinkielenään viroa. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Eniten ulkomailla työskenteleviä virolaisia on Pärnumaan, Võrun, Viljandin ja Saaremaan maakunnista. Sen sijaan Tarton, Harjunmaan ja Itä-Virumaan maakunnissa on työperäistä maahanmuuttoa esiintynyt vähiten. Tarton ja Harjumaan kuntien korkeammat palkkatasot vähentävät ulkomailla työskentelyn tarvetta, sillä palkkaerot muihin maihin verrattuna ovat huomattavasti pienempiä näillä alueilla. Viron kuntien väliset palkkaerot eivät aina lisää ulkomaille pyrkivien määrää, sillä esimerkiksi Itä-Virumaan maakunnassa on Viron alin palkkataso. Itä-Virumaassa on myös Viron suurin venäjänkielisten asukkaiden joukko. Itä-Virumaan suurehkon venäläisvähemmistön kielelliset ja kulttuuriset erot Pohjoismaiden kanssa vähentävät merkittävästi ulkomaille pyrkivien määrää. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

3.3 Maahanmuuton kohdemaat

Suosituimpia maahanmuuton kohdemaita ovat naapurimaat Suomi, Ruotsi ja Venäjä. Virolaisten työskentely on kasvanut kaikissa keskeisissä kohdemaissa, joista erityisesti Suomessa. Väestölaskennan mukaan virolaisten määrän kasvu on ollut yllättävän pieni Irlannissa ja Australiassa. Asiaan voi liittyä se, että Irlantiin muuttaneet virolaiset jäävät

yleensä pysyvästi asumaan sinne. Australian kohdalla suurin osa työntekijöistä on virallisesti rekisteröity asuvan Virossa, joka osoittaa myös runsaampaa pimeän työn harjoittamista kyseisessä maassa. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Yli puolet ulkomaille työn perässä muuttaneista virolaisista työskentelee Suomessa. Suomen suosio määränpäänä ei tule yllätyksenä, sillä myös kaikissa aikaisimmissa tutkimuksissa on todettu Suomen olevan virolaisten suosiossa. Vuonna 2000 maahanmuuttoa harkitsevista virolaisista 30 % ilmaisi halukkuutensa Suomeen muuttamiselle. Vuosina 2006–2009 tämä määrä kasvoi noin viiteenkymmeneen prosenttiin. Suomea pidetään parhaana kohdemaana maantieteellisen sijainnin, palkkatason ja kielellisen yhtäläisyyden vuoksi. Yli puolet Suomessa työskentelevistä ammattitaitoisista virolaisista työskentelee rakennusalalla. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Ulkomailla työskentelyyn liittyy positiivisia ja negatiivisia tekijöitä. Positiivisia tekijöitä ovat ne, että työskentely ulkomailla antaa mahdollisuuden välttää työttömyyttä ja parantaa taloudellista hyvinvointia. Lisäksi ulkomailla työskentelevä henkilö kerää työkokemusta ja kieliosaamista. Negatiivisena tekijänä voidaan pitää ulkomailla työskentelevän perhesiteiden heikentymistä, josta voi seurata jopa perheen hajoaminen. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Ulkomailla työskentely ei suoranaisesti vaikuta Viron demografiseen tilanteeseen, mutta se lisää todennäköisyyttä siihen, että henkilö jää kohdemaahan pysyvästi asumaan. Myös nuorten lähteminen ulkomaille voi vaikuttaa lasten syntyvyyteen Virossa pidemmällä aikavälillä. Avoimet työmarkkinat vaikuttavat suoranaisesti työntekijöiden lähtöön, eikä ketään pystytä pitämään väkisin kotimaassaan. Viron eduksi suurin osa lähtijöistä myös palaa kotimaahansa jossain vaiheessa. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

3.4 Takaisinmuuttoa harkitsevat

Kyselyjen mukaan 45 % maasta lähteneistä virolaisista eivät harkitse kotimaahan palaamista. Etenkin Suomesta on tullut monelle virolaiselle uusi kotimaa vuosien saatossa. Monelle henkilölle on myös kehittynyt perhesiteitä Suomessa asumisen aikana. Taloudelliset ja sosiaaliset edut ovat myös useammille esteenä kotiinpaluulle. Monet vastaajista kuitenkin myöntävät, että voisivat harkita takaisinmuuttoa, jos heillä

olisi enemmän mahdollisuuksia ja mieluisia työpaikkoja tarjolla Virossa. (University of Tartu 2011)

Mitä pidempään on Suomessa asuttu, sitä vähemmän ihmiset ovat halukkaita palaamaan takaisin Viroon. Esimerkiksi 1990-luvulla Suomeen lähteneistä virolaisista 15 % haluaisi ehdottomasti palata takaisin. 2000-luvulla Suomeen tulleista virolaisista 29 % ilmaisi aikovansa palata takaisin Viroon. (University of Tartu 2011)

Myös virolaisten koulutuksen tasolla on merkitystä takaisinmuuton halukkuuteen. Noin kolmannes korkeakoulutetuista virolaisista aikoo palata kotimaahansa. Vastaavasti vain viidennes toisen asteen koulutuksen omaavista harkitsee asiaa. Korkeakoulutetuista henkilöistä harkitsee kotiinpaluuta enimmäkseen se joukko, joka on selvästi ylikoulutettu nykyiseen työtehtäväänsä nähden. Työttömien korkeakoulutettujen keskuudessa paluumuuton esteenä on enimmäkseen Suomen pitkälle kehittynyt sosiaaliturva. (University of Tartu 2011)

Oman erillisen ryhmän muodostavat lapsena Virosta muuttaneet ja nyt täysi-ikäisyyden saavuttaneet nuoret Suomessa. Tästä ryhmästä jopa 63 % ei harkitse Viroon muuttamista. Kolmannes nuorista pitää Suomea uutena kotimaana. 21 % ei halua palata taloudellisista syistä, 19 % perhe- ja ystävyysuhteisiin vedoten ja 12 % vastaajista kokee, ettei lähtömaa sido heitä enää millään lailla. (University of Tartu 2011)

4 TUTKIMUS

Työn tutkimusmenetelmäksi soveltui parhaiten kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen ideana on ymmärtää, tulkita ja luoda kuvaava malli tutkittavalle ilmiölle. Tätä varten tarvitaan käsitteellinen kehikko, viitekehys, jonka läpi ilmiötä eli siitä saatuja havaintoja tarkastellaan. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleensä harkinnanvaraista otantaa. (Anttila 2006.) Tutkittavia yksilöitä ei valittu kovin suurta määrää, mutta heitä tutkittiin perusteellisesti, jolloin tärkeää oli aineiston laatu.

Tämän laadullisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää virolaisen työvoiman poismuuton sekä mahdollisen takaisinmuuton syitä ja sen taustalla olevia tekijöitä. Tutkimustavaksi opinnäytetyöhön valitsin puolistrukturoidun haastattelun. Puolistrukturoidussa haastattelussa suurin osa kysymyksistä on strukturoituja kysymyksiä. Haastattelulomakkeella on myös täysin avoimia kysymyksiä, johon haastateltava voi vapaamuotoisesti vastata, sillä kaikkia kysymyksiä ei pysty esittämään strukturoidusti.

Puolistrukturoitu haastattelu antaa joustavuudellaan mahdollisuuden sellaisen uuden tiedon tuottamiseen, mitä haastattelua suunniteltaessa ei oltu välttämättä ajateltu. Tulosten analysointi-aika on pidempi kuin strukturoidussa haastattelussa. Avoimiin kysymyksiin ei vastata lyhyesti, vaan vastaaminen edellyttää selittämistä. (Kananen, 2014, s.88.)

Edellisessä luvussa kävi ilmi, että suurin muuttoliike Viron työvoiman keskuudessa tapahtuu Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän välillä. Näiden lisäksi myös Irlanti ja Australia ovat suosittuja maahanmuuton kohteita, mutta suurin osa virolaisista työskentelee kuitenkin Suomessa.

Viro ylläpitää tilastoja kansalaistensa liikkumisesta ulkomailla. Virosta poistuvia ja sinne palaavia kansalaisia tilastoidaan vuosittain. Lisäksi kymmenen vuoden välein suoritetaan laajamittainen väestötutkimus. Edellinen väestötutkimus julkaistiin vuonna 2011. Tilastoista voidaan seurata työikäisen väestön liikkumista ja sen kehitystä, mutta niissä ei käsitellä maasta poistuvien henkilöiden motiiveja. Henkilökohtaisten maahanmuuton syiden tutkiminen on pitkä ja työläs prosessi varsinkin, kun väestöä muuttaa jatkuvasti molempiin suuntiin.

Tutustuessani opinnäytetyön lähdemateriaaliin ja teoriaosuuden kirjoittamisen aikana minulle ilmeni, että aikaisemmista tutkimuksista puuttuivat tutkittujen henkilöiden omat näkemykset ja pohdinnat muuttoliikkeen suhteen. Tämä oli myös yksi syy miksi valitsin haastattelut, sillä se on hyvä tutkimusmenetelmä, kun halutaan selvittää ja syventää mahdollisia vastauksia sekä tietoja.

Haastateltaviksi valittiin virolaistaustaisia henkilöitä, jotka ovat tulleet Suomeen työskentelemään tai ovat pysyvästi jääneet tänne asumaan. Tutkittavia kohteita olisi ollut useammassa maassa, mutta valitsin Suomessa olevia henkilöitä käytännön syistä. Suomessa on suurin määrä virolaista työvoimaa verrattuna muihin maihin, joka myös helpotti sopivien tutkittavien henkilöiden löytämisessä.

Pyrin valitsemaan haastateltavia henkilöitä mahdollisimman erilaisista taustoista. Suoritin haastattelut kasvotusten ja puhelimitse. Toteutin haastattelut viron kielellä, sillä kykenen haastattelemaan henkilöitä itsenäisesti ilman tulkin apua. Kaikki haastateltavat vastasivat avoimesti heille esitettyihin kysymyksiin.

Haastatteluihin osallistui yhteensä kaksikymmentä virolaista henkilöä. Haastateltavista kolme oli 18-25-vuotiaita, kahdeksan 25-35-vuotiaita ja yhdeksän 35-50-vuotiaita. Osallistujista oli miehiä kahdeksantoista ja naisia kaksi. Kaikki haastateltavat puhuivat viron kieltä äidinkielenään.

Kahdella haastattelemistani henkilöistä oli korkeakoulutus ja he tulivat Harjun ja Tartun maakunnista, joissa myös sijaitsevat Viron suurimmat yliopistot. Harjun maakunnassa yliopistot sijaitsevat maan pääkaupungissa Tallinnassa. Tartun maakunnassa sijaitsee myös yliopistokaupunkina tunnettu Tartto, jossa on myös maan vanhin yliopisto.

Toisen asteen koulutuksen omaavia henkilöitä oli kuusitoista. Heistä seitsemän henkilöä oli Lääne-Virun maakunnasta, neljä Viljandin maakunnasta ja viisi Pärnun maakunnasta.

Pelkästään peruskoulun suorittaneita henkilöitä oli kaksi ja he tulivat molemmat Saaren maakunnasta.

Kuva 3. Viron maakonnad.

4.1 Virolaiset Suomessa

Vuoden 2011 väestötutkimuksen mukaan ulkomailla työskenteli lähes 25 000 Viron kansalaista, niistä 61 % (yli 15 000) Suomessa. Virolaiset suosivat Suomea useista syistä, joista tärkeimpiä ovat maiden välinen läheisyys, kielellinen yhtäläisyys sekä sosiaaliset verkostot. (PHC 2011 – Estonian citizens working abroad)

Monella haastatteluun osallistuneella virolaisella on jo ennestään valmis verkosto Suomessa. Verkostot voivat koostua esimerkiksi Suomessa sijaitsevista perheenjäsenistä, ystävistä tai virolaisista maahanmuuttajista. Nämä verkostot tukevat Suomeen muuttamista harkitsevaa henkilöä esimerkiksi auttamalla työnhaussa. Lisäksi ystävät ja perheenjäsenet saattavat tukea taloudellisesti alkuvaikeuksien aikana. Valmis verkosto kohdemaassa helpottaa henkilön työllistymistä ja sopeutumista.

Suomen ja viron kielten yhtäläisyys helpottaa merkittävästi työskentelyä ja sopeutumista työmarkkinoihin. Viroa äidinkielenään puhuva henkilö oppii nopeasti ammattissaan tarvittavan sanaston ja näin ollen sopeutuu muita ulkomaalaisia nopeammin. 40-50-vuotiaiden virolaisten suomen kielen osaaminen on selvästi muita ikäryhmiä parempi. Tämä johtuu siitä, että moni varttuneempi henkilö on kerännyt sanastoa ja kielitaitoa mm. suomalaisesta mediasta. Suomalaista mediaa, kuten televisio- ja radio-ohjelmia, on ollut Virossa tarjolla jo 80-luvusta lähtien. Nuoremman sukupolven keskuudessa on suomen kielen osaaminen yleisesti heikompaa, mutta toisaalta heidän englannin kielentaito on selvästi parempaa.

2000-luvulla Suomeen saapui useita virolaisia paluumuuttajan statuksella. Yksi haastattelemani henkilöistä oli saapunut Suomeen paluumuuttajana. Paluumuuttajina pidetään entisessä Neuvostoliitossa asuneita henkilöitä, kuten inkerinsuomalaisia, joilla on suomalainen syntyperä. Inkerinsuomalaiset ovat entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin olevia henkilöitä, jotka ovat kuuluneet Inkerin siirtoväkeen. Virolaiset, joilla on suomalaiset sukujuuret, voivat tietysti edellytyksin saada oleskeluluvan Suomeen. Oleskeluluvan saantiin vaikuttaa suomalaisten sukujuurien vahvuus ja läheisyys. (Maahanmuuttovirasto 2016)

4.2 Syyt virolaisen työvoiman poismuuttoon

Haastatteluista kävi ilmi, että yleisin vaikuttava syy poismuutolle on taloudellinen. Työperäisellä maahanmuutolla pyritään kasvattamaan tuloja sekä parantamaan henkilökohtaista elintasoja. Viron ja Suomen väliset palkkerot ovat merkittäviä varsinkin pienempipalkkaisilla aloilla, joihin on alhaisemmat koulutusvaatimukset.

Viron minimipalkka on tällä hetkellä 430 euroa ja keskipalkka 1096 euroa kuukaudessa. Viron keskipalkka vaikuttaa kohtuulliselta, mutta jos sitä verrataan esimerkiksi Suomen keskipalkkaan, on todellisuus karumpi. Suomen keskimääräinen palkka tällä hetkellä on 3308 euroa kuukaudessa. (Tilastokeskus 2016) Kyseiset summat ovat siis keskimääräisiä ansioita ja todellisuudessa monen virolaisen ja suomalaisen tulot jäävät reilusti alle tilastoidun keskiarvon.

Suurimpana ongelmana Virossa on haastateltavien mukaan työehtosopimusten puute, jonka vuoksi suurin osa työntekijöistä jää selvästi alle keskiansion. Työehtosopimusten puute aiheuttaa myös yritysten välistä kilpailua työntekijöistä. Ammattitaitoisen henkilökunnan puute on virolaisten työnantajien puhutuimpia aiheita, koska tarvittavaa henkilökuntaa ei tunnu löytyvän kohtuullisella palkkavaatimuksella. Samalla alalla toimivien yritysten väliset palkkaerot voivat olla sen verran suuria, että työntekijät siirtyvät helposti kilpailijalle töihin paremman tilaisuuden tullen.

Viron alhaisilla palkoilla on vaikutusta myös paikalliseen hintatasoon. Viron hintataso voi tuntua edulliselta, jos sitä verrataan esimerkiksi Pohjoismaihin. Usein voidaan kuulla keskustelua Viron halvoista hinnoista, sillä ihmiset usein taipuvat vertaamaan pelkästään hintoja sen sijaan, että vertaisivat maiden välisiä palkkaeroja. Monelle on Viron vähimmäispalkan määrä tullut täysin yllätyksenä. Keskusteluissa on useimmin herännyt kysymys, miten 430 euron kuukausituloilla voi ihminen pärjätä, jos tuosta summasta on maksettava asumis- ja ruokakulut. Haastatteluista kävi ilmi, että vähimmäispalkalla työskentelevä henkilö joutuu elämään erittäin vaatimattomasti eikä kykene ostamaan muuta kuin välttämättömiä elintarvikkeita. Tilanne helpottuu merkittävästi, jos kotitaloudessa on kaksi vähimmäispalkkaa tienavaa aikuista. Tällöin asumiskulut eivät kasva samassa mittakaavassa kuin perheen tulot.

Viron palkkatasot ja elinkustannukset vaihtelevat merkittävästi riippuen siitä, missä henkilö asuu. Isoimmissa kaupungeissa voidaan maksaa samasta työstä moninkertainen palkka verrattuna pienempään paikkakuntaan. Asiaan vaikuttaa eniten

asumiskustannuksien ero alueittain. Esimerkiksi Tallinnan alueella eivät työpaikkojen kysyntä ja tarjonta edes kohtaisi 430 euron vähimmäispalkalla, sillä koko palkka menisi pelkästään kuukauden asumiskuluihin. Suurempien paikkakuntien palkkatasot houkuttelevat myös kauempaa asuvaa väestöä, joka matkustaa päivittäin töihin esimerkiksi Tallinnaan tai Tarttoon.

Haastateltavilta kysyttiin, kokivatko he Virossa saamaansa palkkaa riittämättömäksi. Osa haastateltavista kertoi, ettei heidän palkkansa tuntunut riittävän muuhun kuin asumis- ja ruokakuluihin. Haastateltavien mukaan Viron matala hintataso on harhaanjohtava, sillä suurin osa tuotteista on selvästi ylihinnoiteltua tavalliselle palkansaajalle. Ainoastaan asumiskulut ja kotimaiset tuotteet olivat heidän mielestään kohtuuhintaisia, kun taas suurin osa ulkomailta tuoduista tuotteista oli liian kalliita. Esimerkiksi viihde-elektroniikka ja kodikoneet ovat lähes samanhintaisia kuin Suomessa. On ilmiselvää, ettei alle keskipalkkaa tienaa virolainen pysty mitenkään suomaan itselleen esimerkiksi uusinta älypuhelinta tai vuosittaista lomamatkaa, mitä pidetään jossain maissa jopa itsestäänselvyytenä. Tietysti nämä eivät ole välttämättömyyksiä ja ihmiset pärjäävät pienemmälläkin kulutuksella.

Varsinaisena ongelmana on se, että esimerkiksi vähimmäispalkkaa tienaaavan on lähes mahdotonta hankkia itselleen omistusasuntoa, koska hänellä ei ole tarvittavaa käteisrahaa lainan saamiseksi, eikä hän kykene myöskään sitä keräämään pienen palkkansa vuoksi. Tästä seuraa jatkuva kierre, josta tavallisen työntekijän on vaikea päästä ulos. Viron palkat ovat vuosittain kasvaneet, mutta samalla ovat myös hinnat. Hintojen jatkuva kasvu on samalla lähes pysäyttänyt alemmassa palkkaluokassa olevien elintason kasvua.

Viron sosiaaliturva on lähes olematon ja ihmisten on turvauduttava mihin vaan palkkatyöhön selviytyäkseen. Virossa ihmisillä ei ole samanlaista etuoikeutta, kuin Pohjoismaiden asukkailla, missä he saavat tukea valtiolta taloudellisesti vaikeina aikoina. Moni ihminen joutuu olosuhteiden pakosta työskentelemään lähes kannattamattomissa työpaikoissa, jotka hädin tuskin kattavat heidän välttämättömät kuukausittaiset menonsa.

Tämän seurauksena on moni työikäinen virolainen harkinnut vakavasti ulkomailla työskentelyä ja sen tuomia taloudellisia etuja. Pitkän harkinnan jälkeen ovat useat myös tarttuneet tilaisuuteen ja lähteneet paremman elintason toivossa.

4.3 Syyt virolaisen työvoiman takaisinmuuttoon

Virolaiset maahanmuuttajat voidaan jakaa kahteen osaan, pysyvästi ja väliaikaisesti ulkomailla asuviin. Kysyin haastateltavilta heidän muuton tarkoitusta, ovatko he jäämässä Suomeen vai harkitsevatko Viroon palaamista. Lisäksi pyysin heitä perustelemaan vastauksiaan.

Haastatteluista ilmeni useita syitä mahdolliselle takaisinmuutolle. Selvästi suurin syy oli Virossa asuvat perheenjäsenet. Monet henkilöt ovat jättäneet sukulaisensa lähtömaahan etsiessään itselleen parempaa elintasoja. Varsinkin perheelliset ihmiset työskentelevät väliaikaisesti ulkomailla tai pyrkivät käymään säännöllisesti kotona puolison ja lasten luona. Perheellisten työperäinen matkustaminen rasittaa koko perhettä, eivätkä ihmiset yleensä kykene työskentelemään pitkään ulkomailla tästä johtuen.

Jossain tapauksissa maahanmuuton kohdemaata ei vastannut odotuksia. Tällaiset henkilöt ovat tyytymättömiä esimerkiksi kulttuuristen erojen vuoksi, jonka takia he eivät tunne sopeutuvansa ympäristöön. Myös kielen oppiminen on voinut osoittautua odotettua vaikeammaksi, joka myös osittain rajoittaa työllistymismahdollisuuksia. Suurin osa haastateltavista kertoi, että palaisivat välittömästi kotimaahansa, jos heidän tulonsa pysyisivät samansuuruisina. Poikkeuksena tähän olivat henkilöt, joilla on jo perhe kohdemaassa ja lapset kouluikäisiä.

Monella ulkomailla työskentelevällä virolaisella on jonkinlainen taloudellinen tavoite. Nuoremmilla henkilöillä on yleensä motiivina pelkästään korkeammat ansiot. He työskentelevät niin kauan kuin töitä riittää ulkomailla tai kunnes löytävät itselleen sopivan työpaikan kotimaassaan, jolloin he palaavat takaisin. Vanhempien henkilöiden keskuudessa on ulkomailla työskentely yleensä harkitumpaa. Heillä on yleensä tavoitteena kerätä pääomaa johonkin tiettyyn asiaan mihin ei olisi mahdollisuutta kotimaan palkkatasolla. Tällainen henkilö pyrkii kuluttamaan mahdollisimman vähän rahaa ulkomailla ollessaan ja vie kaikki säästöt takaisin lähtömaahan. Työjakso voi kestää kuukausia tai jopa vuosia, kunnes tarvittava pääoma on tienattu ulkomailla.

Tutkimuksen aikana selvisi, että pysyvästi Suomeen jäämistä harkitsevilla virolaisilla on vakituinen työsuhde. Suomessa pysyvällä asumisella ja palkkatasolla on yhteys. Usealle henkilölle Suomessa työskentely mahdollistaa huomattavasti paremman elintason kuin vastaavassa työssä kotimaassa. Virolaiset ovat erityisesti tyytyväisiä

Suomen työehtosopimukseen sekä työntekijöiden oikeusturvaan. Työttömyyden sattuessa ovat virolaiset EU-kansalaisina oikeutettuja työmarkkinatukeen ja työvoimakoulutukseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2014)

Taloudellinen hyöty ei ole ainoa vaikuttava tekijä virolaisten pysyvään asumiseen Suomessa. Hyvin monen pidempään Suomessa työskennelleen perhe on myös muuttanut tänne pitkän harkinnan jälkeen. Päätöksestä on voinut tehdä vaikean suuri elämänmuutos puolisolle ja lapsille. Varsinkin lapsiperheille on maahanmuuton päätös vaikeampi, sillä pienet lapset kotiutuvat helposti uudessa asuinmaassa. Koulussa he ystävystyvät uusien ihmisten kanssa ja oppivat uutta kieltä aikuisia nopeammin. Ulkomailla kasvaneet virolaiset lapset vieraantuvat kotimaastaan helpommin kuin vastaavasti aikuisena maahan saapuneet.

Virossa sijaitseva Tarton yliopisto on tutkinut lapsena muuttaneita ja nyt täysi-ikäisyyden saavuttaneita nuoria Suomessa. Vuoden 2011 tutkimuksen mukaan virolaisista nuorista jopa 63 % ei harkitse synnyinmaahansa palaamista. Kolmannes nuorista pitää Suomea uutena kotimaana. 21 % ei halua palata taloudellisista syistä, 19 % perhe- ja ystävyyssuhteisiin vedoten ja 12 % vastaajista kokee, ettei lähtömaa sido heitä enää millään lailla. Perheellisten ihmisten on siis tarkkaan harkittava maahanmuuton mahdollisia vaikutuksia lapsiinsa.

5 YHTEENVETO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää syitä siihen, miksi virolaiset muuttavat suurissa määrissä ulkomaille töihin. Tutkimusmenetelmäksi valitut puolistrukturoidut haastattelut olivat toimivia, mutta vastausmäärät jäivät vähäisiksi. Näin ollen tutkimuksesta saadut vastaukset eivät ole täysin yleistettävissä. Menetelmän avulla ei tosin missään vaiheessa haettu niinkään määrää, vaan henkilökohtaisia syitä ja motiiveja maahanmuutolle, joita ei välttämättä ilmene perinteisissä tilastoissa.

Lisäksi tutkittavien henkilöiden maantieteellinen sijainti olisi voinut olla monipuolisempi, sillä haastateltavina olivat ainoastaan Suomessa olevat virolaiset. Tutkimuksesta jäivät puuttumaan esimerkiksi ne virolaiset, jotka työskentelevät Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä. Suomessa asuvien virolaisten osuus on kieltämättä suuri, mutta on huomioitava myös muissa maissa asuvat henkilöt. Vuoden 2011 väestötutkimuksen mukaan noin 39 % maasta lähteneistä henkilöistä on valinnut jonkun muun kohdemaan, kuin enemmistön suosiossa olevan Suomen.

Haastatteleamalla ainoastaan Suomessa työskenteleviä virolaisia saatiin rajallinen selvitys tutkimusongelmalle. Haastateltavien pohdinnat ja motiivit koskevat vain Suomen ja Viron välistä muuttoliikettä. Tästä johtuen voidaan tehdä johtopäätöksiä vain Suomen ja Viron välillä tapahtuvalle muuttoliikkeelle. Paremmen kokonaisuuden hahmottamiseksi tulisi jokaista maahanmuuton kohdemaata tarkastella erikseen.

Vastausten määrää voidaan jatkoa ajatellen nostaa tekemällä kyselytutkimus ja lähettämällä se suuremmalle joukolla, mutta ongelmaksi voi osoittautua sopivien tutkittavien henkilöiden löytyminen. Myös teoriaosuuden rajaus on ollut haasteellinen. Työssä esiintyviä kappaleita voitaisiin käsitellä paljon laajemmin ja niistä suurin osa voisi olla mahdollisia jatkotutkimuksen kohteita.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että maahanmuuton syitä on monia, ja yhdessä ne muodostavat kokonaisuuden tälle ilmiölle. Yleisin oli kuitenkin taloudellinen syy, vaikka Viron talouden tila on tällä hetkellä yksi Euroopan parhaista. Valtion velan määrä on alhainen ja työttömyysaste on suhteellisen pieni verrattuna muihin Euroopan maihin 6,5 %:lla. Työntekijöiden palkat ovat kasvaneet tasaisesti jo 2000-luvun alusta lähtien. Vuosina 2000–2016 Viron keskipalkka kasvoi 314 eurosta 1096 euroon. (Palaginfo.ee 2016)

Maastamuuttoa esiintyy yleisemmin siinä joukossa, joka tienaa selvästi alle tilastoidun keskiansion. Vuonna 2015 Viron vähimmäispalkka oli 390 euroa kuukaudessa, joka tarkoitti vain 2,34 euron tuntipalkkaa. Valitettavasti Viron vähimmäispalkka ei ole kasvanut yhtä merkittävästi kuin keskimääräinen kuukausipalkka. Vuosina 2000–2015 kasvoi vähimmäispalkka 89 eurosta 390 euroon. Vuonna 2016 Viron valtio nosti vähimmäispalkan määrän 430 euroon ja tavoittelee 470 euron vähimmäispalkkaa vuodelle 2017. (Palgainfo.ee 2016)

Palkkojen lisäksi myös paikalliset työllistymismahdollisuudet vaikuttavat maahanmuuton päätökseen. Kotimaassaan työttömänä olevat henkilöt muuttavat työllistyneitä herkemmin. Suuremmilla paikkakunnilla esiintyy vähemmän työttömyyttä kuin vastaavasti pienemmillä paikkakunnilla. Myös palkkaerot ovat merkittäviä alueittain. Vähiten työttömyyttä esiintyy Tallinnan ja Tarton alueella, jossa on myös maan korkeimmat palkat. Näiltä paikkakunnilta muutetaan harvemmin ulkomaille, sillä ihmiset ovat taloudellisesti tyytyväisempiä kuin muualla asuvat henkilöt.

Työvoiman poismuutto voidaan myös nähdä positiivisena asiana. Kotimaastaan lähtenyt henkilö on saattanut välttää työttömyyttä maahanmuutolla. Usein osa ulkomailla työskentelevien henkilöiden tuloista päätyy Viron talouden kiertoon. Varsinkin Suomessa työskentelevät virolaiset käyvät säännöllisesti kotimaassaan, jossa he kuluttavat ansaitsemiaan rahojaan. Tällä on tietysti positiivinen vaikutus Viron taloudelle lisääntyneen kulutuksen myötä.

Virolaisten maastamuutto on joka tapauksessa alkanut vähentyä viime vuosina ja yli puolet pois muuttaneista henkilöistä harkitsee palaamista. Asiaan on saattanut vaikuttaa Viron nopeasti kasvava talous, jonka myötä on syntynyt runsaasti uusia työpaikkoja. Myös palkat ovat jatkaneet vuosittaista kasvuaan ja viimeisen kymmenen vuoden aikana on virolaisten keskipalkka lähes kaksinkertaistunut. Jos Viron palkkakehitys jatkuu samalla tavalla, voidaan tulevaisuudessa nähdä merkittävä muutos virolaisten muuttoliikkeessä. Palkkojen nousu pienentäisi maastamuuttavien määrää ja samalla houkuttelisi jo pois muuttaneita henkilöitä palaamaan takaisin.

LÄHTEET

- Eestipank.ee. *Labour Market Review 2/2015*. Viitattu 3.4.2016.
<http://www.eestipank.ee/en/publication/labour-market-review/2015/labour-market-review-22015>
- Estonia.eu. 2015. *A Dynamic Economy*. Viitattu 20.4.2016.
<http://estonia.eu/about-estonia/economy-a-it/a-dynamic-economy.html>
- Estonia.eu. 2016. *Economy in Numbers*. Viitattu 22.4.2016.
<http://estonia.eu/about-estonia/economy-a-it/economy-in-numbers.html>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy
- Kananen, J. 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta*. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.
- Maahanmuuttoviroasto. 2016. *Paluumuutto*. Viitattu 3.5.2016.
<http://www.migri.fi/paluumuutto>
- Palgainfo.ee. 2016. *Viron vähimmäispalkan kehitys vuosina 1997–2016*. Viitattu 4.5.2016.
<https://www.palgainfo.ee/palgastatistika/alampalk>
- Pitkäranta, A. 2010. *Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Saatavissa*
https://www.samk.fi/download/13153_Laadullisen_tutkimuksen_tyokirja_APitkaranta.pdf
- Stat.ee. 2015. *Minimum wage*. Viitattu 6.5.2016.
<https://www.stat.ee/29949>
- Stat.ee. *Population and Housing Census 2011. Estonian citizens working abroad*. Viitattu 23.4.2016.
www.stat.ee/dokumendid/71335
- Stat.ee. 2013a. *Population and Housing Census 2011. Most of emigrants from Estonia still go to Finland*. Viitattu 10.4.2016.
http://www.stat.ee/65186?parent_id=39113
- Stat.ee. 2013b. *Population and Housing Census 2011. The share of population with higher education has increased in the last decade*. Viitattu 7.4.2016.
http://www.stat.ee/65334?parent_id=39113
- Tilastokeskus.fi. 2016. *Palkat ja työvoimakustannukset*. Viitattu 9.5.2016.
http://tila7stokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_palkat.html#keskiansiosektori
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. *Ulkomaalaisen työttömyysturva*. Viitattu 8.5.2016.
http://www.tepalvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/jos_jaat_tyottomaksi/tyottomyysturva/ulkomaalaisen_tyottomyysturva/index.html
- University of Tartu. 2011. *Virolaisten maahanmuutto Suomeen*. Viitattu 25.4.2016.
<https://riiqikantselei.ee/sites/default/files/content->

[editors/TOF/TOF_noorteadlased/kristi_anniste_eestlaste_valjaranne_soome_uuringu_kokkuvote.pdf](#)

Haastateltavilta kysytyt kysymykset

1. Ikä
 - a) 18-25v
 - b) 25-35v
 - c) 35-50v
 - d) 50-60v

2. Sukupuoli
 - a) mies
 - b) nainen

3. Äidinkieli
 - a) viro
 - b) muu

4. Kotipaikkakunta

5. Koulutustaso
 - a) peruskoulu
 - b) toisen asteen koulutus
 - c) korkeakoulutus

6. Muuton syy
 - a) Työ
 - b) Perhesiteet
 - c) paluumuutto

7. Muuton tarkoitus
 - a) pysyvä - perustele
 - b) määränaikainen - perustele